

ABONEMENT

Pour un an D. 2
Edition spéciale 500 Ptrs.

ADRESSE

“Idjtihad,,Constantinople

Téléph. St. 865
XXV ème ANNEE
1 Decembre 1929

İCTİHAT

Türkçe ve Fransızca
İLMÎ, EDEBÎ, İKTİSADÎ
No: 286

ABONEMAN:

Seneliği[24Nüsha]Türki-
ye için 21/2, hariç için 2
D. Âlâ kâğıdı 5Liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihat Evi

Tarihi Te'sisi:

1904 — Genève

Yirmi beşidci sene

1 Kânunuevvel 1929

gönderildiğini görünce fevkal'ade seviniyor. Bundan müteessir olan Brad, der'akap meçhul muharririn adresine (10) kron gönderiyor; ve hikâyeyi çok dahiyane buluyor, adeta Dostoevski var..

(1890) da, Norveç lisanında, "açlık,, romanının tamamı intişar ediyor, sonra alman-cası çıkıyor ve birdenbire, Knud hamsunt beynelmel bir şöret kazanıyor. (1892) de "Esrar,, romanını yazıyor. Bu roman, Norveçin kendi yaşadığı sahil şehrinde gürünen ve gaip olan canların romanıdır. Hamsun, "Esrar,, ında hisleri şöyle söylüyor. "Zarpesburg, Kopenhag, Kristyanyada, muhaceret, aşk ve fakru zaruret içinde yazılmışdır, Bunun için, sahneler birbirini takip etmez, irtibatsız görünür., (1893) de, yazdığı "Muharrir Lehange,, bir Norveçli gazetecinin mezahıdır. Sonra, hamson parise gidiyor ve orada: yeni

arz,, 1 yazıyor. Kır-ristiyanya ta, (1894) senesinin sıcak bir yazında "Pan,, adlı eserini yaratıyor. Bu mülazım "Glan,, isminde, hayatta bakışlı bir avcının hatıratı, inzivayi tabietin, ormanlarınşayanı hayret bir ilâhisidir.

Bir buçuk sene Knut, Parisde kaldı. Bu renk, ziya ve ahenk şehrinin şöyle tasvir eder: "Burada her şey: Fenalık, fesat, güzellik ve kuvvet birbirine karışmıştır., Bundan sonra Norveçe avdet ve orada ikamet etdi.Yalnız bir dafa, Fenlandiya hükûmeti hesabına, Rusya Kafkasya ve Türkiye'ye seyyahat etti. Üç faciaeseri olan "Krallığın eşğinde,,Hayatın nağmeleri,, ve "Akşam kızılığı,,ından sonra aşk romanı "Viktoria,,yı vucuda getirdi."Şeytandan aranan,, dramını, "Munken vendt,,; şiirini ve "Vahşi terennümler,, adlı biricik eserini yazdı. Ibsenin "Peergynt,,i ne ise, Knudun "Munken vendt,,i odur, elli yaşında iken şöyle diyordu: "Bir seyyah, yarım asır ihtiyarlaasa, ses daha düşük perdeden çıkar., Meşhur Norveççe romanları şunlardır: "Sonbahar yıldızları altında,, ve "birserseri bikes pesprededen alıyor,,,"Benuni,,ve"Roza,,,"zemanenin çocukları,, ve "Segelfasse,,,"şehri "Arzın takdisi,,ve"çeşmebaşında kadınlar,,dir.

Fakat "son fasl,, ında tekrar gösterdiği; o büyük insan cemiyetlerinin ve onların halle komedilerinin bütün husunet ve hassasiyetini daima duyan bir şairdir.

Kendisi, mahalli ikamet olarak "Hamarköy,, ceziyesini ve sonra "Tozholmen" çiftliğini intihap etmiştir. Orada bir müşahit gibi aleml seyre dalmıştır. Avrupa edebiyatında, yetmiş yaşında Knut, başlı başına, nafil bir edebidir.Bir kaç sene evvel,bir Rusa demişdiki:

"Her kes zan ederki hadiseler büyük merkezlerde vucuda gelir. Bu doğru değildir. Sahtekârlık, yalan, aşk, ölüm, gözyaşı, bunlar, küçük yuvalarda da vardır. Hayatın merkezinde insan yalnız ve yegâne insan mevcuttur. Beni cem'iyet alâkadar etmez; beni hakikat alâkadar eder. Ve ben, her şahsın benliğinde bu hakikatı arayorum.,

Knut, kuvvet, rikkat ve hassasiyet, şi'rinin rüyalı birderinliği ve nihayet, nebatları çiçekleri,yıldızlarla şimalin bir yaz gecesi gibi parlayan bir şiridir. [1920]senesindeNobel mükâfatını kazanmıştır bunu kazanan eserinin adı (Toprağın mahsulü) dur. 23/8/929

Salih Zeki

Şairin Çocuğu

Şefkatin bin yara açmıştır eli,
Yüregim bir kanayan deryadır;
Gönlümün bahtı kara annesiğim:
Çocuğum hem deli, hem a'madır.

25 Şubat 1928

A. DJ.

Tevfik Fikret

ve

Psychanalyse Tetkikleri

Doktor A. İzzettin

— 5 —

Binaen aleyh biz ancak bir şahsın heyaldeki muhtelit akisul amellerini ta'kip edebilliyoruz demektir; şu halde Fikreti tedkik ederken bir taraftan tesadüf hadisat ve muhitin te'siratını diğer taraftan şahsın bunlara karşı gösterdiği aksül amelleri araştırmak, [1] lüzumu vardır. Bunun için dirki şairin hayatı hususiyesine ait bazı ma'lumata derince nüfuz eylemek lazım geliyor.

Hayatı hususiye serlevhası altında eski statikruhiyat,ve edebi tenkit üsulları.psychanalyse den pek başka şeyler kasd eder Psychanalyse,

[1] Leonard de Vinci (Freud) sahife 209

için hayatı hususiye, bir şahsın doğumundan ölümüne kadar geçirdiği günlerden ibaret değildir.

Bilakis, hemen bütün bigratilerde ihmal olunan bir zaide telakkî ve kısmen ru'yaî bir devrei hayat ad edilen sabavet devri enmühim merhale olarak göz önünde tutulur. gelecek günlerin aksülamelleri bu devirde hemen tesbit olunmuş gibidir.

Vakiâ sabavet devresi hakkında beşerin verebildiği malumat pek gayri vazih.. Fakat nevnit olmayalım.. bu hatırala her nekadarmüphem iselerde, hamil oldukları (**kuvvaniyeti hülliye**)—(**Tonicité affective**) sayesinde kehalet devresinde intikal ebebilirler ve orada bize şekillerini değiştirmiş bir halde gözüktürler. Meselâ bir şekillerin arkasidda saklanan hakiki manayi bulmaktadır. İşte peychanlys ortaya attığı mihanikiyet ve mefhumlar sayesinde bu (Manayi latiniye) meydana koyduğunu iddea ediyor.

Hatıralar

Çocukluk hatıratının bazıları hemen inanılmaz vak'alardan ibarettir. Meselâ bir çocuğun annesinin memesini emdiğini anlatması gülünçtür.

Fakat tetkikat böyle bir hikâyenin altında mühim bir vak'anın saklanmakta olduğunu göstermiştir. [1]

Kahalet devresine ait hatıratın âksine olarak bu çocukluk hatıraları hadisenin vukuu anında tesebbüt eylemezler, ancak bil'ahara çocukluk devresi geçdikten sonra akıla gelir ve muahhar bir takım temayüllerin emuine verilerek şekillerini değiştirirler. O suretle ki (Fantasim) itlâk olunan şeylerden tefrik olunamazlar. [2] "Ekseriyetle bu eşkâl altında mühim şahadetler saklıdır." Tefik Fikret, Rebabi Şukestenin 128 inci sahifesinde böyle bir çocukluk hatırasından bahs ediyor. (Zer ruşte) isimli bir kediye ait olan bu manzume evvelâ mevkii itibarile (Aşk ve firak) manzumesile (İlelebet) manzumesi arasında yerleşmiştir ve "Yaz aşkına dair derdinizi," diye başlıyor. Bu hatıra (Leonard de Vinci) nin ki giçi bir (Fantasim) değil; aynı zamanda bimana ve luzumsuzde gözükmiyor. Fakat kıymet itibarile ehemmiyeti büyüktür.

Fikret aşka şeyda o afacan kedinin eslri "her kahra tahammül ederek se viyor." (Val-

[1] Leonard de Vinci (Freud) Sahife: 67

[2] Leonard de Vinci Sahife: 68

idenin mukabelesiz aşkı) "sevmekteki tesir ve teselliye biliyor," hatta bazan sebep- sizce müteellim oluyor. Fkat kedi gaddar, mütahakkim, yüz vermiyor, versede birdenbire mağrur ve küstah onu eziyor. O kadar ki aşık perişan bir halde.. mektepte dikkatsizliğinden dayak bile yiyor. (Muallim [1] Psiychanalysin klasik olarak serd ettiği gibi burada Pederin yerine kaim olmuş, valide tesebbütüne engel ve husumeti calip bir timsal) şekline bürünmüş-tür.

Sonra bu hatıra gayri cinsi [Asexuel] likten çıkıyor ve dediğimiz gibi kehalet devresine atılarak, şairin maşukalarına atf ediliyorr "Yaz aşkına dair dediniz işte misali

Sevdiklerimin ben,,

"Hepsinde bu tırnakları, hepsinde bu hali,,

"Hepsinde bu hırçın kedi simasını gördüm,,

Ma'na itibarile bu o kadar vazihki edebiyatta "Kedinin,, ekseriyetle kadını temsil eylediğini söylemekten başka bir şey ilâve etmeyeceğim [2] Hatıralar sırasında ikinci mühim unsur: Fikretin pederinden hem hiç bahis etmemesi veya pek az bahs eylemesidir. (Aşiyani peder) de [3] Pederinin evinin önünden geçerken şairin birden kalbine "bir zulmet, "hüzni muhibi mahviyet,, çöküyor o kadar ki, Fikret hissiyatında mütereddit "... Bu türebegâh... yok bu cayı sukut,, olan evin karşısında melûl! evin her köşesi onun bu mezarı (Muallim çocukluk hatıratı) gibi "pür muhabbet,, (peder korkusu eve intikal etmiştir) duruyor. Nihayet Fikrette çok tesadüf edilen bariz bir mevtape-resti evden inen pür neş'e hayalâta ve perileri bir yığın tabut şekline sokuyor. Bu manzumeyi gizli bir reculiyet timsali süslemek dedir:

(Ediyor her dirahti uryanı)

(Şiddeti ruzigârdan feryad)

(Bir nihali şikeste ağsarı)

(Bana ettirdi halu şanını yad)

Bu dal nihayet koparak (Mutilation) —İhsa—

[1] — Pederden kurtulmak arzusunu gösteren şu şiir pek manidardır:

"Mazi o bir muallim, o bir pir, o bir peder,,

"Halin tutup sinirli elinden, ağır, sabur,,

"Atiye doğru yetmeli... "

"Ati çıkınca ortaya mazi silinmeli.."

(Mazi — âti — Rubabı Şikeste 279

[2] L' Oiseau Bleu (Mavi kuş)

[3] M, Maeterlink. (Kadın — Kedi)

Bakınız

Timsali

mudilesına münce olur. [1]

(Aşiyani peder) Eski şeylerin [2] ikincisidir eski şeyler (Medlulları itibarile)

(Bir kimsesiz çocuk gibi Muhtacı merhamet)

Bu halde sairin çocukluktaki halini tasvir ediyor (Valide aşkından mahrumiyet) Şimdi yavaş, yavaş aile geçimsizliklerine karşı şairde bir telehhuf hasil olduğunu görüyoruz. (Tecdidi İzdivaç) da bir ailenin yıkılmak üzere olduğundan bahs ediliyor:

Dönmişti bir mezara evin gerçi her yeri [3]

Nihayet peder husumeti manzumede aşikâr oluyor ve zavallı valide, zevcin gazabından ancak oğlunun velâdeti sayesinde kurtulabiliyor.

(Gösterdi zevce oğlunu hiddetli zevcine) [4]

— Bak yavrumuz.. O dem kadının doldu gözleri.

Şu halde Fikret de peder mefhumu yalnız silik bir mefhum değil, ara sırada menfi husumet tevlit eden, sevimsiz bir çehre şeklinde beliriyor.

II Complexelerin doğması:

Artık sık sık ismi geçen Peder husumetini mufassalan tetkik edebiliriz. Fikretde pedere karşı hissedilen husumet gayri meş'urda kin ve korku halinde kaldığı meşhûttur. Şair senelerin teakubu ile bu gazup peder yerine evvelâ Abdülhamidi saniyi, sonrada İctihat ve Terekkiyi ikame etmiştir. (Sis) (Bir lahzai tehhür) (Doksanbeşe doğru) bunun en güzel misalleridir.

Esasen peder husumetinin kiral ve hükümdar düşmanlığına intikal ettiğini zengin bir psichanalys edebiyatı gösteriyor zaten korku ile husumetin elele gittiğini [5] hep biliyoruz. Bu suretle ara sırada (Ambivalence) tezat mefhumuna teb'an peder ve onun yerindekilerine [6] karşı sevgi ve hürmet hisleri baş gösteriyor. (Aşiyani peder) Fakat tugyan bu kadarlada kalmıyor. Şairin isyanı (Tarihî kadimde) Allaha kadar uzanıyor artık padişah ordusunun sevilmiyen askeri hayallerinden (Bir takarrup çöken likâyı samut) olan kibriyanın meleklerine, yalancı cennetine de hücum ediliyor. (Bitmedi)

[1] Rubabî şikeste sahife (58-359) (aşiyani peder) İhsa mudilesi biraz sonra bakınız ağaç timsali reculiyettir.

[2] Eski şeyler. Rubabî şikeste.

[3] Tecdidî izdivaç = sahife: 341 35

[4] Tecdidî izdivaç R. S. sahife 34-335

[5] Otto Ronk, Abraham ilk asarına müracaat.

[6] Erzast.

Vecibesiz ve müeyyidesiz

Bir Ahlakın İcmali [*]

Yazan: J. M. GUYAU

Tabiatın lakaydlığı farziyesi

Ne ehemmiyeti var; iman, bu ye'sâver na mütenahiye örter; Mazinin ve atinin iki girdabı arasında muradına[**] tebessüm etmekten fariğ olmaz. Yeni zannettiği ve şimdiye kadar hiç bir kulağa tesadüf etmeksizin zayı olmuş olan daima aynı surur ve davet nağmesini terennüm eder.

Meşkül, müphem olduğu nisbette aziz olan ideale kollarını uzatır ve yüz bin senedenberi solmuş olduğunun farkına varmaksızın çiçekten çelengini alına koyar.

M. Renan der: İnsanların mütevali cehlelerle yapılan eyilik ihramında her taş dahili hesaptır.

Chéphrem zamanının Mısırlısı koymuş olduğu, taş sayesinde hâlâ bugün mevcuttur.. —Nerede mevcuttur? eserinin maksatsız, gerek iriliği, gerek temelini en ince kumdaneleri itibarile biyhude olan eserinin yükseldiği bir çölde.

Eyilik ihramı da "Py ramide du bien,,de aynı talie mazhar olmayacak mı? Küreî arzımız göklerin çölünde gaip olmuştur.

Ferdî tesirimiz ["Açtion,, umuz] beşeriyet içinde gaip olmuştur, cihanşumul cehdi nasıl birleştirmeli, hayatın namütenahi inşa, larını bir aynı maksada doğru nasıl temerküz ettirmeli ?

Her eser (oeuvre) münferittir. Bunlar mikroskopiyle yuad küçük ihramlardır, münzevi tebellürler, bir kül halinde biri biri üzerine konamıyan mini mini (Lilliputien) âbidelerdir. Esir içinde yoluna devam eden küreî zemin üzerine galiba adil adam ve zalim adam aynı siklet tesirile basar.

Bir bulutun üzerinde uçan bir kuşun kanat çarpması benim alnımı seriuletmeye ne kadar kabiliyetsiz ise bunların (yani zalim ile mazlumnun) iradelerinin hususî hareketlerde külliye tabiat üzerine aksendaz olabilmesi de o kadar gayri mümkündür. Meşhur ignorabimus düsturu şuna münkalip olur: (İlludemur) İnsaniyet

[*] Baş tarafı "İctihad,, ın 268 ve müte'akip numerolu nüshalarındadır.

[**] Rêve kelimesi murad yahut dilek kelimelerinden birile, burada, tercüme edilmelidir